

ОРГАНИЗАЦИЯ НА НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ НА САЩ

Доц. д-р Пламен Богданов, Катедра „Национална сигурност“, Факултет „Информационни науки“, Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме:

В доклада е анализирана еволюцията на разбирането и организацията на националната сигурност на САЩ от края на Втората световна война до наши дни. Анализирано е развитието на функциите на основните структури, включени в организацията на националната сигурност на Съединените щати.

***Ключови думи:** национална сигурност, национална отбрана, международни отношения, Съвет по национална сигурност.*

ORGANIZATION OF THE NATIONAL SECURITY OF THE UNITED STATES

Assoc. Prof. Plamen Bogdanov, PhD, National Security Department, Information Sciences Faculty, University of Library Studies and Information Technologies

Abstract:

The paper analyzes the evolution of the understanding and organization of US national security from the end of World War II to the present day. The development of the functions of the main structures involved in the organization of national security of the United States is studied.

***Keywords:** national security, national defense, international relations, National Security Council.*

Въведение

Политиката за сигурност се определя като „държавна дейност, произтичаща от общополитическия курс, която осигурява оптимално съотношение между структурните елементи на сигурността за създаване на най-благоприятни условия за развитие на обществото, държавата и личността и гарантиране на неговите жизненоважни интереси“.¹ А както

¹ Стойчев, С. Основи на националната и международната сигурност, С., 2010, с. 26.

посочват редица изследователи, „същинският обект на сигурността винаги остава интересът“.²

За реализиране на политиката си за сигурност държавите изграждат системи за национална сигурност или за защита на националната сигурност.

Счита се, че понятието „национална сигурност“ е споменато за първи път от американския президент Теодор Рузвелт през 1904 г. за да обоснове включването на Панамския канал в зоната на американските национални интереси.³

За изследване на системата за национална сигурност обикновено се прилага общата теория на системите. Системният подход дава основа за извеждане на определението, че система е всяка съвкупност от елементи и връзките между тях и околната среда, взети заедно с техните свойства и свойствата на връзките, която функционира като единно цяло за постигането на определена цел.

Приема се, че системата за национална сигурност, като много други системи, се състои от нормативна уредба, сили, средства и пунктове за тяхното разполагане. На тази основа може да се обобщи, че **системата за национална сигурност** е *система от правно-нормативна уредба, функционално структурирани и дислоцирани органи (сили и средства), имащи задачата да осигуряват сигурността на държавата*. Обикновено системата за национална сигурност има четири институционални стълба: армия, полиция, специални служби и отбранителна индустрия.⁴

В Република България, например, са възприети понятията система за национална сигурност и система за защита на националната сигурност. Първата има за цел да поддържа в оптимално състояние националната сигурност, да повишава управляемостта на държавните органи при активно включване на гражданите и техните организации и да функционират ефективно за реализиране на Стратегията за национална сигурност на страната.⁵ Системата за защита на националната сигурност включва държавни органи и структури, които осъществяват дипломатическа, отбранителна, разузнавателна, контраразузнавателна, оперативно-издирвателна, правоохранителна и

² Стефанов, Г. Теория на международните отношения, София: Сиела, 2004, с. 186.

³ Кантарджиев, В. Националната сигурност на САЩ, Русия и Китай в геополитическия контекст, сп. „Геополитика“, бр. 1, 2016.

⁴ Манев, Е. Глобална, регионална и национална сигурност, София: Софттрейд, 2012, с. 476.

⁵ Актуализирана стратегия за национална сигурност на Република България, приета с Решение на Народното събрание от 14.03.2018 г., обн. ДВ, бр. 26 от 23.03.2018 г.

охранителна дейност и които са представени в съвета по сигурността към Министерския съвет.⁶

1. Основи на националната сигурност на САЩ

Въпреки появата на понятието „национална сигурност“, до средата на XX век в САЩ се използват основно термините „отбранителна способност“ и „държавна сигурност“, като им се придава предимно военнополитическо значение.

Националната сигурност започва да се тълкува в по-широк смисъл – първо, като вътрешна сигурност, целяща генериране на вътрешно благосъстояние и развитие на нацията, и като външна (международна) сигурност, изразяваща се в отстояване на американския суверенитет, териториална цялост и реализиране на националните интереси в международните отношения.

Структурата на националната сигурност се дели, първо, на защита на трайни (жизненоважни) интереси, които са постоянни от създаването на САЩ, и на следващо място – на дефиниране на цели и задачи в сферата на националната сигурност в конкретен исторически период.⁷

Понятието „система за национална сигурност“, използвано в много държави, в САЩ много рядко се използва в общоприетия смисъл. То се дефинира най-вече като „всяка информационна система (включително телекомуникационна), използвана от агенция или от контрактор на агенцията или друга организация от името на агенция, чието функциониране и използване включва:

- разузнавателни дейности;
- криптографски дейности, свързани с националната сигурност;
- командване и управление на военни сили;
- оборудване, което е неразделна част от оръжие или оръжейна

система;

или

- е критично важна за непосредственото изпълнение на военни или разузнавателни мисии;

или

- е защитена по всяко време чрез процедури, създадени за информация, специално одобрена по критерии, установени с

⁶ Закон за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност, в сила от 01.11.2015 г., обн. ДВ, бр. 61 от 11 август 2015 г., изм. ДВ, бр. 94 от 13 ноември 2018 г., изм. ДВ, бр. 69 от 4 август 2020 г.

⁷ Кантарджиев, В. Националната сигурност на САЩ, Русия и Китай в геополитическия контекст, сп. „Геополитика“, бр. 1, 2016.

*Изпълнителна заповед или със закон на Конгреса, за класифицирана в интерес на националната отбрана и външната политика“.*⁸

Така в Съединените щати под система за национална сигурност се разбира основно техническа система, осигуряваща дейности в областта на националната сигурност на страната.

В САЩ е възприет терминът **„Национална сигурност на Съединените щати“** като обединяващо понятие, което обхваща американските политики за национална отбрана и външни отношения.⁹

Мерките, предприемани за осигуряване на американската национална сигурност, включват¹⁰:

- използване на дипломацията за обединяване на съюзниците и изолиране на заплахите;

- създаване на икономическа мощ за предизвикване на сътрудничество;

- поддържане на ефективни въоръжени сили;

- прилагане на политики за гражданска защита и подготовка за действие при извънредни обстоятелства (включително антитерористично законодателство);

- осигуряване на устойчивост и достатъчност на критичната инфраструктура;

- използване на разузнавателните служби за разкриване и неутрализиране или недопускане на заплахи и шпионаж, и за защита на класифицираната информация;

- възлагане на контраразузнавателните служби и тайната полиция да защитават нацията от вътрешни заплахи.

В началото на XXI век националната сигурност на САЩ се разглежда и като способност на националните институции да предотвратяват използването на сила от противниците за нанасяне на вреда на американците или на техните национални интереси и доверието на американците в тази способност.¹¹

В края на второто десетилетие на XXI век в САЩ **националната сигурност** се определя като *общо понятие, включващо националната отбрана и международните отношения на Съединените щати с цел*

⁸ DOE O 470.6 Chg 1 (MinChg) Technical Security Program, Approved Date: Sep 2, 2015, Last Update: Jan 11, 2017.

⁹ U.S. Department of Defense, Joint Chiefs of Staff. Joint Pub. 1-02, New Revised Edition, 1990.

¹⁰ Encyclopedia of United States National Security, 2 Vol., Sage Publications, Dec 2005, ISBN 0-7619-2927-4. //https://us.sagepub.com/ - достъпно на 29.07.2021.

¹¹ Sarkesian S. C., J. A. Williams, S. J. Cimbala. US National Security: Policymakers, Processes & Politics, Fourth Edition, USA, Lynne Rienner Publishers, 2008, p. 4, ISBN: 978-1-58826-416-9 pb.

постигане на: военно или отбранително предимство над чужда държава или група от държави; благоприятна позиция в международните отношения или състояние на отбраната, осигуряващо успешно противопоставяне на враждебно или разрушително действие, идващо отвътре или извън страната, явно или скрито.^{12, 13}

2. Организация на националната сигурност на САЩ

Организацията на Националната сигурност на САЩ по същество остава непроменена от 1947 г., когато на 26 юли президентът Хари Труман подписва **Закона за националната сигурност** (*National Security Act of 1947*). Законът реорганизира военните и разузнавателните агенции на американското правителство след Втората световна война и по същество полага основите на националната сигурност на САЩ. Заедно с измененията и допълненията от 1949 г., законът от 1947 г.:

- създава Министерство на отбраната;
- създава отделно Министерство на ВВС;
- подчинява видовете въоръжени сили на новия министър на отбраната;
- създава Съвет по национална сигурност, който да координира политиката за национална сигурност;
- създава Централното разузнавателно управление.¹⁴

Със закона се обединяват Министерството на войната (преименувано на Министерство на Сухопътните войски) и Министерството на флота в Национално военно ведомство (*National Military Establishment*), начело с граждански министър на отбраната. Създава се и Министерство на ВВС, което отделя ВВС от Сухопътните войски в техния собствен вид въоръжени сили. Законът запазва Корпуса на морската пехота като самостоятелен вид въоръжени сили, подчинен на Министерството на флота, в което влиза и морската авиация.¹⁵ В началото министрите на трите вида въоръжени сили (граждански лица) имат статут на полу-членове на правителството, но с промени в закона от 10 август 1949 г. са подчинени на министъра на отбраната. С тези изменения Националното военно ведомство е преименувано на **Министерство на**

¹² Joint Publication 1, Doctrine for the Armed Forces of the United States, 25 March 2013, Incorporating Change 1, 12 July 2017, p. GL-9 – GL-10.

¹³ DOD Dictionary of Military and Associated Terms, As of November 2019, p. 150.

¹⁴ Zegart, A. B. *Flawed by Design: The Evolution of the CAI, JCS, and NSC*, Stanford University Press, 1999, ISBN 0-8047-4131-X.

¹⁵ National Security Act of 1947, Public Law 235 - 61 Stat. 496, approved July 26, 1947. [//https://www.dni.gov/](https://www.dni.gov/) - достъпно на 29.07.2021.

отбраната. Целта е да се обединят Сухопътни войски, ВМС и ВВС в единна структура.

Обединеният комитет на началник-щабове е създаден официално със закона от 1947 г. с отговорност да създава обединени командвания в стратегически райони, когато такива командвания са в интерес на националната сигурност. Президентът създава обединени и специфични бойни командвания за изпълнени на военни мисии. Военните министерства определят сили за бойните командвания, като отговорността за тяхната поддръжка и администриране се назначава от министъра на отбраната на военно министерство. Силите, които не са придадени, остават в правомощията на военното министерство.

През 1953 г. президентът и министърът на отбраната определят министерствата на видовете въоръжени сили да функционират като „изпълнителна институция“ за обединените командвания.

Ролята и мисиите на видовете въоръжени сили са определени с Изпълнителна заповед, а законово – със **Закона за реорганизиране на Министерството на отбраната от 1958 г.** С този закон са увеличени правомощията за ръководство и контрол на министерството и е определена ясна командна верига от президента и министъра на отбраната до бойните командири. Законът отстранява трите военни министерства от оперативната командна верига и определя ясно техните отговорности за поддръжка и администриране на обединените командвания.

Съгласно американската конституция максимални права и отговорности за националната отбрана има президентът. С текст в Закона за националната сигурност от 1947 г. президентът използва министъра на отбраната като свой главен помощник по всички въпроси, свързани с Министерството на отбраната.

Национални командни органи (*National Command Authority - NCA*) са президентът и министърът на отбраната заедно с техните заместващи ги заместници и приемници. Терминът се използва за означаване на конституционния орган за ръководство на въоръжените сили при изпълнение на военни действия. Както придвижването на войски на друг театър, така и изпълнението на военни действия трябва да се ръководи от Национален команден орган. Съгласно закона никога друг в командната верига няма правомощия за такива действия.¹⁶

Съветът по национална сигурност, създаден със Закона за национална сигурност от 1947 г., има *функция* да съветва президента по

¹⁶ Перов, И. Пентагон: ставка на победу в ядерной войне, Зарубежное военное обозрение, № 7, 1989. //https://pentagonus.ru/publ/pentagon_stavka_na_pobedu_v_jadernoj_vojne/ – достъпно на 06.06.2020.

отношение на интегрирането на вътрешната, външната и военната политика, свързани с националната сигурност, както и да осигурява възможност видовете въоръжени сили и другите министерства и агенции на правителството да взаимодействат по-ефективно по проблеми, отнасящи се до националната сигурност.

При създаването си Съветът по национална сигурност включва: президента, вицепрезидента, министъра на външните работи, министъра на отбраната, министъра на енергетиката, директора за общата сигурност и председателя на борда по ресурсите за национална сигурност.

Президентът може да назначи за членове на Съвета по предложение и със съгласие на Сената и: министри и заместник-министри на други министерства и военни министерства, председателя на борда по въоръженията и председателя на борда за изследвания и развитие. Председателят на Обединения комитет на началник-щабове, в неговото качество на главен военен съветник на Съвета по национална сигурност и подчинен на президента, може да присъства и да участва в заседанията на Съвета.¹⁷

В края на второто десетилетие на XXI век Съветът по национална сигурност е определен като *правителствен орган, специално предназначен да подпомага президента в интегрирането на всички сфери на политиката за национална сигурност.*^{18, 19}

В началото на третото десетилетие на XXI век функциите на Съвета вече са разширени. Към функцията, определена в закона от 1947 г., са добавени и:

- да извърша оценка на целите, ангажиментите и рисковете за САЩ, свързани с действителната и потенциалната военна мощ на САЩ, и да прави препоръки в това отношение до президента;

- да прави препоръки до президента относно политики по проблеми от общ интерес за министерствата и агенциите на правителството на САЩ, свързани с националната сигурност;

- да координира, без да получава оперативни правомощия, отговора на правителството на САЩ на зловредни чуждестранни операции и кампании за влияние.

Към началото на 2021 г. членове на Съвета по национална сигурност са президентът, вицепрезидентът, министърът на външните работи, министърът на отбраната, министърът на енергетиката, министърът на финансите, както и други служители на американското

¹⁷ National Security Act of 1947, Public Law 235 - 61 Stat. 496, approved July 26, 1947. [//https://www.dni.gov/](https://www.dni.gov/) - достъпно на 29.07.2021.

¹⁸ Joint Publication 1, Doctrine for the Armed Forces of the United States, 25 March 2013, Incorporating Change 1, 12 July 2017, p. GL-10.

¹⁹ DOD Dictionary of Military and Associated Terms, As of November 2019, p. 150.

правителство, които определи президентът. Това може да бъдат директорът на Националното разузнаване, директорът на Националната полиция за контрол на наркотиците, председателят на Обединения комитет на началник-щабовете и националният кибер-директор.²⁰

В закона от 1947 г. е регламентиран и въпросът за осигуряване на непрекъснатост и приемственост в президентската власт. Установен е конкретен и ясен ред за изпълнение на президентските функции. В случай на смърт на президента или негова недееспособност да изпълнява функциите на ръководител на правителството и върховен главнокомандващ на въоръжените сили приемници (в последователен ред) са: вицепрезидентът, говорителят на Камарата на представителите, временният председател на Сената, министърът на външните работи, министърът на финансите, министърът на отбраната, министърът на правосъдието, министърът на вътрешните работи, министърът на селското стопанство, министърът на търговията, министърът на труда, министърът на здравеопазването и социалните служби, министърът на жилищното строителство и градското развитие, министърът на транспорта, министърът на енергетиката, министърът на образованието.²¹

След терористичните атаки на 11 септември 2001 г. със Закона за вътрешна сигурност от 2002 г. (Homeland Security Act of 2002) и реорганизирането на 22 американски агенции и бюра, свързани със сигурността и борбата с бедствия и катастрофи, от 1 март 2003 г. е създадено *Министерство на вътрешната сигурност (Department of Homeland Security)*. То става нова структура в организацията на Националната сигурност на САЩ.

Според закона сред основните задачи на министерството са предотвратяване на терористични атаки в САЩ, намаляване на уязвимостта на страната от тероризъм, минимизиране на щетите и подпомагане на възстановяването от терористични атаки и изпълнение на всички функции на структурите, които са предадени на министерството, включително да бъде център за планиране на

²⁰ National Security Act of 1947, Chapter 343, 61 Stat. 496, approved July 26, 1947, As Amended through Public Law 116-283, Enacted January 1, 2021. // <https://www.govinfo.gov/> - достъпно на 29.07.2021.

²¹ Перов, И. Пентагон: ставка на победу в ядерной войне, Зарубежное военное обозрение, № 7, 1989. // https://pentagonus.ru/publ/pentagon_stavka_na_pobedu_v_jadernoj_vojne/ – достъпно на 06.06.2020.

противодействието на природни и причинени от човека кризи и извънредни ситуации.²²

Нов елемент в структурата на Националната сигурност са създадените на 20 декември 2019 г. **Космически сили на САЩ** (*US Space Force*). Те са резултат на развитието на американските военни космически технологии и на необходимостта от формиране на съответни организационни структури. Силите имат свое командване и стават шести самостоятелен вид въоръжени сили (в състава на Министерството на ВВС), след Сухопътните войски, Военноморските сили (ВМС), Военновъздушните сили, Морската пехота (в състава на Министерството на ВМС) и Бреговата охрана. Космическите сили на САЩ са поредният вид въоръжени сили след обявяването на първите в Закона за националната сигурност от 1947 г.

Така в началото на третото десетилетие на XXI век основните структури на **организацията на Националната сигурност на САЩ** включват:

- *Съвет по национална сигурност*;
- *Министерство на отбраната* с Обединен комитет на началник-щабове, министерства на Сухопътните войски, на Военноморските сили (с два вида въоръжени сили – Военноморски сили и Корпус на морската пехота) и на Военновъздушните сили (с два вида въоръжени сили – Военновъздушни сили и Космически сили на САЩ) и различни разузнавателни агенции и структури, подчинени на министерството и на видовете въоръжени сили;
- *Министерство на вътрешната сигурност*;
- *Офис на директора на Националното разузнаване* – координира дейността на разузнавателните агенции към различни министерства и структури, обединени в Разузнавателна общност;
- *Централно разузнавателно управление (ЦРУ)*;
- *Агенция за национална сигурност (АНС)* – включена е в състава на Министерството на отбраната и е най-голямата държавна агенция за сигнално разузнаване (най-вече на комуникациите и електронно разузнаване) на международни терористи и чуждестранни сили, организации и хора. Директорът на агенцията е и ръководител на Американското кибер-командване;
- *Федерално бюро за разследване (ФБР)* – влиза в състава на Министерството на правосъдието.

²² An Act to establish the Department of Homeland Security, and for other purposes (Homeland Security Act of 2002), Public Law 107–296, 107th Congress, Nov. 25, 2002. [//https://www.dhs.gov/](https://www.dhs.gov/) - достъпно на 29.07.2021.

Освен това и други министерства, сред които Министерството на външните работи, Министерството на енергетиката, Министерството на финансите, имат разузнавателни и контраразузнавателни структури.

Заклучение

Анализът на националната сигурност на САЩ показва, че тя притежава основните елементи, характерни за системите за национална сигурност на много държави, а именно – функционално структурирани органи и правно-нормативна уредба, предназначени да осигуряват сигурността на държавата. През годините след Втората световна война в съответствие със средата за сигурност и интересите на САЩ се развиват както структурите, така и правно-нормативната основа на националната сигурност на страната. Основополагащ документ за националната сигурност е Стратегията за национална сигурност на САЩ. На нейна основа се разработва серия от последващи стратегически документи като Стратегия за национална отбрана, Национална военна стратегия, Ядрена доктрина на САЩ (Преглед на ядреното състояние), Национална стратегия за вътрешна сигурност, Национална стратегия за разузнаване и редица други.

Библиография:

1. Aktualizirana strategiya za natsionalna sigurnost na Republika Bulgariya, prieta s Reshenie na Narodnoto sabranie ot 14.03.2018, obn. DV, br. 26 ot 23.03.2018. [Актуализирана стратегия за национална сигурност на Република България, приета с Решение на Народното събрание от 14.03.2018 г., обн. ДВ, бр. 26 от 23.03.2018 г.].

2. Zakon za upravlenie i funktsionirane na sistemata za zashtita na natsionalnata sigurnost, v sila ot 01.11.2015, obn. DV, br. 61 ot 11 avgust 2015, izm. DV, br. 94 ot 13 noemvri 2018, izm. DV, br. 69 ot 4 avgust 2020. [Закон за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност, в сила от 01.11.2015 г., обн. ДВ, бр. 61 от 11 август 2015 г., изм. ДВ, бр. 94 от 13 ноември 2018 г., изм. ДВ, бр. 69 от 4 август 2020 г.].

3. Kantardzhiev, V. Natsionalnata sigurnost na SASHT, Rusiya i Kitay v geopoliticheskiya kontekst, sp. "Geopolitika", br. 1, 2016. [Кантарджиев, В. Националната сигурност на САЩ, Русия и Китай в геополитическия контекст, сп. „Геополитика“, бр. 1, 2016].

4. Manev, E. Globalna, regionalna i natsionalna sigurnost, Sofiya: Softtrejd, 2012. [Манев, Е. Глобална, регионална и национална сигурност, София: Софттрейд, 2012].

5. Perov, I. Pentagon: stavka na pobedu v yadernoy vojne, Zarubezhnoe voennoe obozrenie, № 7, 1989. //https://pentagonus.ru/publ/pentagon_stavka_na_pobedu_v_jadernoj_vojne/ – dostapno na 06.06.2020. [Перов, И. Пентагон: ставка на победу в ядерной войне, Зарубежное военное обозрение, № 7, 1989. //https://pentagonus.ru/publ/pentagon_stavka_na_pobedu_v_jadernoj_vojne/ – достъпно на 06.06.2020].
6. Stefanov, G. Teoriya na mezhdunarodnite otnosheniya, Sofiya: Siela, 2004. [Стефанов, Г. Теория на международните отношения, София: Сиела, 2004].
7. Stojchev, S. Osnovi na natsionalnata i mezhdunarodnata sigurnost, S., 2010. [Стойчев, С. Основи на националната и международната сигурност, С., 2010].
8. An Act to establish the Department of Homeland Security, and for other purposes (Homeland Security Act of 2002), Public Law 107–296, 107th Congress, Nov. 25, 2002. //https://www.dhs.gov/ - достъпно на 29.07.2021.
9. DOD Dictionary of Military and Associated Terms, As of November 2019.
10. DOE O 470.6 Chg 1 (MinChg) Technical Security Program, Approved Date: Sep 2, 2015, Last Update: Jan 11, 2017.
11. Encyclopedia of United States National Security, 2 Vol., Sage Publications, Dec 2005, ISBN 0-7619-2927-4. //https://us.sagepub.com/ - достъпно на 29.07.2021.
12. Joint Publication 1, Doctrine for the Armed Forces of the United States, 25 March 2013, Incorporating Change 1, 12 July 2017.
13. National Security Act of 1947, Chapter 343, 61 Stat. 496, approved July 26, 1947, As Amended through Public Law 116-283, Enacted January 1, 2021. //https://www.govinfo.gov/ - достъпно на 29.07.2021.
14. National Security Act of 1947, Public Law 235 - 61 Stat. 496, approved July 26, 1947. //https://www.dni.gov/ - достъпно на 29.07.2021.
15. Sarkesian S. C., J. A. Williams, S. J. Cimbala. US National Security: Policymakers, Processes & Politics, Fourth Edition, USA, Lynne Rienner Publishers, 2008, ISBN: 978-1-58826-416-9 pb.
16. U.S. Department of Defense, Joint Chiefs of Staff. Joint Pub. 1-02, New Revised Edition, 1990.
17. Zegart, A. B. Flawed by Design: The Evolution of the CAI, JCS, and NSC, Stanford University Press, 1999, ISBN 0-8047-4131-X.